

Адміністративна відповідальність: застосовується коли керівники та посадові особи установ та банків, громадяни порушують, наприклад норми податкового права. Встановлюється згідно кодексу України про адміністративні правопорушення.

Винесення постанови про накладання адміністративних стягнень базується на протоколи про адміністративні правопорушення.

Кримінальна відповідальність: за ухилення від сплати податків у значних розмірах. Посадові особи: керівники, заступники, гол. бухгалтер. Кримінальна відповідальність – лише за навмисний злочин.

Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність: порушення службової дисципліни, порушення податкового законодавства - особа притягується до дисциплінарної відповідальності.

Дії посадових осіб податкових органів що привели до збитків платника - цивільно-правова відповідальність.

Покарання – є не лише карою, а й має на меті виправлення і перевиховання. *Його види:* 1) позбавлення волі; 2) виправні роботи без позбавлення волі; 3) позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю; 4) штраф; 5) громадська догана; *додатково:* 1) конфіскація майна; 2) позбавлення військових звань, рангу, чину, кваліфікаційного класу; 3) позбавлення батьківських прав.

Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (умисне, за змовою та інш.).

Тіньова економіка сукупність соціально-нейтральних або соціально-позитивних неоподатковуваних джерел доходів громадян, отримуваних від невраховуваних і неоподатковуваних державою видів економічної діяльності, а також конгломерат соціально-негативних джерел тіньових доходів і антисоціальних джерел тіньових капіталів, отримуваних за рахунок скоєння протиправних криміналізованих і некриміналізованих тіньових діянь в сегментах суспільних, економічних, фінансових, цивільно-правових відносин або відносин у сфері цивільного обороту країни в цілому."

Складові елементи тіньової економіки — це "сектори", "джерела", "сегменти джерел".

Розділ II. НФО та правопорушення в банківській сфері

Тема 2. Ознаки розкрадання коштів вкладників

1. Основні поняття та терміни, схеми незаконної діяльності.
 2. Способи здійснення такої та можливості викриття.
- Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.
Ця тема присвячена вивченню основних понять правопорушень,

що можуть бути в банківських установах, а саме:

1. розкрадання коштів вкладників шляхом їх повного або часткового неоприбуткування;
2. розкрадання облігацій державної позики й інших цінних паперів при купівлі у населення;
3. розкрадання коштів шляхом присвоєння нарахованих відсотків по вкладах клієнтів.

Ознайомившись з відомостями про дані правопорушення у відкритих літературних джерелах студенти розпізнають механізми розкрадання коштів вкладників, які полягають в порушеннях при прийомі та видачі готівки в касах банків шляхом викривлень у відповідних документах прийому та зарахуванню вкладів клієнтів.

Слід знати, що до таких дій відносяться види неоприбуткування вкладів, невідповідне нарахування відсотків, оборотки із цінними паперами, в складі яких є навмисні неправильні нарахування, переоформлення внесків та інше.

Одними із ефективних протидій у викритті та попередженні таких правопорушень є зустрічні перевірки відомостей у вкладників та банківських проводках, звірення підписів клієнтів та іншого обліку операцій, змовою працівників відділень бан

Знання студентами процедур законних дій банківських операцій убезпечить їх, як працівників банків в майбутньому, від злочинських дій та поступків, та не дасть можливості ошукувати себе як клієнта банку. Для цього в першу чергу необхідно знати та усвідомлювати зміст та форми первинного документообороту.

Вклад (депозит) – грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані їх власником чи особою за його дорученням в готівковій чи безготівковій формах на рахунках власника для зберігання на певних умовах: з вилученням чи без вилучення коштів у певний період та отримання процентів.

1. Вклади до запитання.
 - розміщуються у банківських установах на розрахункових чи поточних рахунках клієнта;
 - використовуються для здійснення поточних розрахунків власником рахунку та його партнерами;
 - за вимогою клієнта кошти з розрахункового рахунку та поточного рахунку у будь-яких час можуть бути вилучені шляхом видачі готівки, виконання платіжних доручень.
2. Строкові внески – кошти, розміщені у банківських установах на певний час і можуть бути зняті після закінчення цього часу

чи після попереднього повідомлення банку за встановлений період.

3. Ощадні вклади – для накопичення власником грошових заощажень. Це умовний депозит – основне вилучення коштів з нього можливе у випадку закриття клієнтом розрахункового рахунку. Йому часто надається характер заставного.

Цінні папери в Україні (ЦП)

Акція – цінний папір, який підтверджує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства.

1. прості акції – дають право голосу на загальних зборах акціонерів;
2. привілейовані акції – дають власнику переважне право на одержання дивідендів і на пріоритетну участь у розподілі майна АТ у разі його ліквідації;
3. іменна акція – містить інформацію про акціонера;
4. акція на пред'явника – не містить інформації про її власника.

Облігація – цінний папір, що посвідчує зобов'язання повернути власнику облігації певну суму коштів у передбачений період, якщо умови випуску не містять іншого.

Казначейське зобов'язання – цінний папір на пред'явлення, що розміщується на добровільних засадах серед населення, засвідчує внесення грошових коштів до бюджету і дає право на одержання фінансового доходу.

Ощадні сертифікат – письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право власника на отримання після заздалегідь встановленого терміну депозитів та процентів по них.

Депозитні – для юридичних осіб.

Ощадні для фізичних осіб.

Вексель – цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання певного терміну визначену суму грошей.

Приватизаційні папери – вид державних цінних паперів, що свідчить про право їх власника на безплатне одержання частки державного майна під час приватизації.

Інвестиційні сертифікати – дають право його власнику на отримання доходів у вигляді дивідендів.

Платіжне доручення – письмове доручення власника рахунку перерахувати певну суму грошей зі свого рахунку на рахунок отримувача коштів. Використовується для нетоварних та товарних операцій.

Платіжна вимога – доручення, комбінований розрахунковий доку-

мент, який складається з 2-х частин:

- верхня частина – вимога підприємства постачальника до підприємства покупці сплатити вартість товарів;
- нижня частина – доручення покупця банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів з його рахунку на рахунок постачальника.

Чек – документ з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти з рахунку чекодавця на рахунок пред'явника чеку.

Акредитив – розрахунковий документ з дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити оплату за рахунок спеціально зарезервованих коштів проти пред'явлених бенефіціаром документів.

Інкасаційне доручення (розпорядження) – застосовується у разі безакцептного списання коштів.

Документи при оформленні вкладів:

- заява;
- угода про розрахунково-касове обслуговування,
- та інші.

Завдання 2

1. *Привести перелік та характеристику видів банківських вкладів населення та юридичних осіб в Україні, цінних паперів у їх власності.*
2. *Привести форми та зміст документів при оформленні вкладів та інших операцій з клієнтами в банківських установах.*

Література: 3, 9, 10, 12, 20.

Контрольні питання

1. *НФО в галузях народного господарства.*
2. *НФО в управлінських структурах різних форм власності*

Термінологічний словник

Акція – цінний папір, який підтверджує дольову участь у статутному фонді товариства.

1. прості акції – дають право голосу на загальних зборах акціонерів;
2. привілейовані акції – дають власнику переважне право на одержання дивідендів і на пріоритетну участь у розподілі майна АТ у разі його ліквідації;
3. іменна акція – містить інформацію про акціонера;

4. акція на пред'явника – не містить інформації про її власника.

Вексель – цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання певного терміну визначену суму грошей.

Вклад (депозит) – грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані їх власником чи особою за його дорученням в готівковій чи безготівковій формах на рахунках власника для зберігання на певних умовах: з вилученням чи без вилучення коштів у певний період та отримання процентів.

Вклади до запитання.--розміщуються у банківських установах на розрахункових чи поточних рахунках клієнта;

- використовуються для здійснення поточних розрахунків власником рахунка та його партнерами;
- за вимогою клієнта кошти з розрахункового рахунку та поточного рахунку у будь-яких час можуть бути вилучені шляхом видачі готівки, виконання платіжних доручень.

Документи при оформленні вкладів: заява; угода про розрахунково-касове обслуговування.

Строкові внески – кошти, розміщені у банківських установах на певний час і можуть бути зняті після закінчення цього часу чи після попереднього повідомлення банку за встановлений період.

Ощадні вклади – для накопичення власником грошових заощаджень. Це умовний депозит – основне вилучення коштів з нього можливе у випадку закриття клієнтом розрахункового рахунку. Йому часто надається характер заставного.

Казначейське зобов'язання – цінний папір на пред'явлення, що розміщується на добровільних засадах серед населення, засвідчує внесення грошових коштів до бюджету і дає право на одержання фінансового доходу.

Ощадний сертифікат – письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право власника на отримання після заздалегідь встановленого терміну депозитів та процентів по них. **Депозитні** – для юридичних осіб. **Ощадні** для фізичних осіб.

Приватизаційні папери – вид державних цінних паперів, що свідчить про право їх власника на безплатне одержання частки державного майна під час приватизації.

Інвестиційні сертифікати – дають право його власнику на отримання дивідендів.

Платіжне доручення – письмове доручення власника рахунку перерахувати певну суму грошей зі свого рахунку на рахунок отримувача коштів. Використовується для нетоварних та товарних операцій.

Чек – документ з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти з рахунку чекодавця на рахунок пред'явника чеку.

Тема 3. Ознаки розкрадання банківських кредитів

1. Варіанти організаторської діяльності осіб по НФО в банківській сфері.
2. Підробки та маніпуляції з документами при цьому.

Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.

Розглянемо деякі відомі види розкрадання кредитів які відбуваються різними способами.

По-перше, у випадках, коли кредити даються невеликим комерційним структурам (частіше усього нещодавно створеним) або приватним особам. Найчастіше після одержання позикових коштів, переведення їх у готівку або іншої матеріалізації (через конвертацію у ВКВ або придбання товарів) боржник зникає.

По-друге, у випадках, коли ініціаторами подібних шахрайств є посадові особи банків, що самі знаходять своїх співучасників. Останні створюють МП, частіше усього - псевдопідприємства. Розкрадачі з числа банківських працівників допомагають їм у одержанні кредитів і переведенні їх у готівку. Після поділу привласнених грошей при першій появі з перевіркою працівників правоохоронних органів боржник кидає своє «підприємство» і зникає.

Якщо організаторами розкрадань є працівники банків, вони зацікавлені якомога довше продовжувати термін повернення такого кредиту (як мінімум, до офіційної перевірки). Перенесення термінів може здійснюватися як за рахунок протезування даному боржнику, так і шляхом виправлення контрольних термінів в облікових документах.

Проте найчастіше злочинці, що привласнили отримані в кредит гроші, не ховаються, а, поки це можливо, переносять термін повернення кредиту шляхом службового підлогу і підробки документів про дебіторську заборгованість через затримку їм платежів за нібито відвантажену ними продукцію (виконані роботи, надані послуги). Коли ж термін погашення кредиту відкладати далі стає неможливо, то імітується реорганізація, самоліквідація або банкрутство юридичних осіб.

Практика боротьби відповідних органів України й інших держав із зловживаннями, що відбуваються посадовими особами підприємств (частіше комерційних) у співучасті з працівниками банківських установ, дає всі підстави вважати, що в теперішніх умовах первісного нагромадження капіталу саме ця категорія злочинів найбільше поширена і соціально небезпечна.

Слід знати що по засобах учинення їх можна підрозділити на ті, що відбуваються:

1. за допомогою платіжного доручення з використанням фіктивного банківського платіжного доручення;
2. шляхом використання незабезпечених лімітованих або нелімітованих чекових книжок (чеків);
3. із застосуванням акредитивної форми розрахунків або векселів;
4. шляхом здійснення розрахунків за одержувача кредиту третьою організацією.
5. Зазначені платіжні документи злочинці можуть оформляти від імені:
6. фіктивно створених, неіснуючих підприємств і організацій;
7. неплатоспроможних підприємств і організацій;
8. платоспроможних підприємств без зняття з їхніх рахунків сум, зазначених у платіжних банківських документах.

У випадках, коли НФО, пов'язані з платіжними дорученнями (використанням фіктивного банківського платіжного доручення), проводять псевдопідприємці, вони дістають або підробляють бланки платіжних доручень підприємств (частіше для утруднення перевірок - від імені іншого псевдопідприємства держав СНД), банківське платіжне доручення з відбитками печаток комерційного банку або Центру міждержавних розрахунків. Бланки, як правило дістають у комерційних банках і копіюють за допомогою сучасної копіювальної техніки. Печатки підробляють або проставляють за винагороду у відповідному банку.

Фальсифіковані документи від імені своєї або іншої псевдоорганізації подаються в чужий банк, клієнтом якого не є дане псевдопідприємство і де в нього немає рахунку. Тому дії утягнених у процес відмивання фіктивних грошей банківських працівників виглядають як шахрайство, здійснене без їх відома.

Якщо ж подібні дії проводять посадові особи неплатоспроможних підприємств, то вони йдуть з незабезпеченими платіжними дорученнями безпосередньо в банк, що обслуговує їхнє підприємство, де є розрахунковий рахунок і відомо, чи є кошти в підприємства або немає. Тому створення фіктивних коштів і їхнє відмивання проходять тільки при співучасті працівників банку. Останні володіють ситуацією і знають, що, наприклад, на рахунку підприємства немає відповідних грошей. Більш того, у правилах бухгалтерського обліку є чітко обговорений режим робочого дня обліково-операційних працівників,

графік проходження документів по всіх ділянках їхньої обробки, порядок перевірки записів на рахунках, інших облікових документах, а також установлені конкретні операційні працівники, що виконують конкретні обов'язки на довірєній дільниці роботи.

Тому з'ясувати, хто конкретно займався обслуговуванням того чи іншого неплатоспроможного підприємства, можна по підписах відповідних операційних працівників на документах. Практика показує, що до таких псевдооперацій, як правило, мають відношення не тільки прямі виконавці цих операцій, але і керівники (головний бухгалтер і глава правління комерційного банку).

При цьому, щоб не проводити складних дій із метою приховання НФО в балансі фіктивно створених сум, ці операції не відображаються в документах аналітичного і синтетичного обліку. Іншими словами, не робляться оцінки про операцію на рахунках відповідних юридичних осіб, не вносяться дані в бухгалтерський журнал реєстрації операцій дня, накопичувальні картки і щоденні перевірочні відомості, фіктивно створена сума не відображається в щоденному балансі.

При виконанні даного завдання можна скористатись наступним та іншим інформативним матеріалом, наприклад підстави для офіційної перевірки в разі службового підлогу.

1. виявлення виправлень, забруднень, підчисток і та інше при візуальній оцінці документації;
2. виявлення пошкоджень товарно-матеріальних цінностей;
3. інформативне повідомлення про можливий службовий підлог;
4. результати оперативно-слідчих дій (прокуратури, МВС, СБУ, податкової міліції);
5. інші порушення.

Характеристика основних видів перевірок; при плановій, неплановій перевірці та інших, це візуальна перевірка, оцінка документів та товарно матеріальних цінностей, встановлення виправлення, помарок, зачистки.

Мотивацією непланової перевірки є інформативне повідомлення про економічно-політичну небезпечну ситуацію на підприємствах всіх форм власності (правопорушення, підлог).

Оперативно-слідчі дії відповідних органів проводяться як правило при надходженні оперативної інформації про підготовку та вчинення НФО в цілях установлення відповідних обставин, дій та їх присічення.

При виявленні будь-якого порушення складається акт про правопорушення. Він містить: підстави для складання акту та умови, за

яких було виявлено правопорушення; також інформацію про перевіряючого (прізвище, ім'я, посада ін.).

При плановій перевірці підприємствам надсилається лист від перевіряючого органу (КРУ, ДПА), в якому міститься попередження про майбутню перевірку.

Після отриманого листа підприємство має 10 днів для того, щоб підготувати всі необхідні документи, які можуть знадобитися перевіряючому органу.

За фінансові, економіко-правові порушення, які трапляються на підприємстві, відповідальними особами є директор та головний бухгалтер, вони несуть відповідальність своїм майном, а також можуть бути засуджені згідно Карного Кодексу. Можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності.

Проте, якщо порушення скоєне підлеглим (економіст, бухгалтер), вся відповідальність покладається на нього згідно Карного Кодексу.

До характеристики фінансово-економічних злочинів можуть бути віднесені такі правопорушні дії або бездіяльність як:

- шахрайство;
- привласнення чи розтрати;
- розкрадання;
- ухилення від податків;
- заняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації;
- змова про встановлення монопольних цін.

Такі правопорушення можна зафіксувати в таких документах:

- бухгалтерська звітність (баланс підприємства, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів);
- товарно-матеріальні накладні;
- акти звірки.

Стандартні вимоги до форм та змісту документів:

1. Платіжне доручення:

- код платника;
- код банку;
- дебет рахунку;
- сума;
- призначення платежу;
- дата проведення операції;
- підпис відповідальної особи.

2. Акт звірки:

- “Акт звірки”;
- місце складання;

- дата;
 - склали акт, що стан взаєморозрахунків наступний....;
 - таблиця:
 - а. зміст операції;
 - б. Д/К двох підприємств.
 - розходження;
 - підписи, печатки.
3. Накладна.
- дата;
 - найменування товару
 - реквізити сторін;
 - кількість товару;
 - ціна;
 - підписи сторін, печатки.

Завдання 3

1. *Привести підстави та порядок офіційної перевірки, приклад службового підлогу, підробки платіжно-розрахункових документів, накладних, актів, форми та зміст цих документів*

Література: **3, 9, 10, 12, 20.**

Контрольні питання

1. *Механізм розкрадання: - коштів вкладників при внесенні грошей,*
2. *Облігацій та інших ЦП при купівлі у фізичних осіб,*
3. *Присвоєння нараховуваних та нарахованих % по вкладах клієнтів,*
4. *Присвоєння частки дивідендів.*
5. *Банківських кредитів.*
6. *Характеристика поняття “подвійного обліку”, приклад в банках та їх установах.*
7. *Необхідність перевірок ощадних книжок вкладників та процес таких.*

Термінологічний словник

Грошове зобов’язання – зобов’язання боржника заплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового договору та на інших підставах, передбачених цивільним законодавством

України. Склад і розмір грошових зобов'язань, в тому числі розмір заборгованості за передані товари, виконані роботи і надані послуги, сума кредитів з урахуванням процентів, які зобов'язаний сплатити боржник.

Викрадення або умисне знищення, пошкодження або утаювання офіційних чи приватних документів або печаток, що знаходяться на державних або громадських підприємствах, в установах, вчинені з корисливих мотивів або з інших особистих зацікавлень.

Купівля-продаж або інша оплатна передача чи одержання посвідчення або інших офіційних документів, які надаються підприємством і надають право або звільняють від обов'язків.

Посадовий підлог – внесення посадовою особою до офіційних документів за відомо неправильних відомостей, підробка документів, а також складання і видача за відомо неправильних документів.

Незаконне скуповування, продаж, обмін, використання валютних цінностей як засобу платежу або застави, вчинені у період після накладення адміністративних стягнень за такі ж порушення, а також вчинення цих дій у значних розмірах.

Неплатоспроможність – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності;

Заняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації або без ліцензії, отримання якої передбачено законом.

Тема 4. Види обороток при розкраданні банківських кредитів

1. Готівковий і безготівковий варіанти НФО.
2. Участь і роль платоспроможних суб'єктів господарювання .

Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.
Досліджуючи в подальшому НФО в банківських установах знаходимо інші схеми розкрадання кредитів. Прикладом обороток є таке, коли фіктивне платіжне доручення підприємства, а слідом за ним і фіктивне банківське платіжне доручення оформляються від імені платоспроможної організації. Тобто на рахунок підприємства-платника гроші є, але в змові з банківськими працівниками з його рахунку під суму, зазначену в приведених фіктивних платіжних документах, кошти не знімаються. Для розрахунку під той або інший договір шляхом службового підлогу направляється фіктивно утворена сума. Операція

відповідно не реєструється в щоденних документах аналітичного і синтетичного обліку. При розкритті подібних злочинів шахраї, як правило, підтверджують, що мали деякі сумніви щодо можливості постачання своїм партнером товарно-матеріальних цінностей, зазначених у договорі, але у випадку, якби товари були їм відвантажені і доставлені відповідно до договору, негайно зробили б розрахунок реальними грошима.

Як правило, товари, отримані по договорах від своїх партнерів, правопорушники на своєму підприємстві не прибуткують. Це пояснюється тим, що з рахунку їхнього підприємства кошти не знімалися, і при постановці товару на баланс у господарсько-фінансовій діяльності виникнуть надлишки. Тому отриманий за фіктивні гроші товар реалізується без оприбуткування оптом або вроздріб, як за готівковий, так і безготівковий розрахунок. При безготівкових розрахунках на суму реалізованого товару між продавцем і покупцем може бути договір на нібито виконані роботи або надані послуги.

У основу механізму вчинення злочинів, пов'язаних із розкраданням матеріальних коштів за допомогою незабезпечених чекових книжок, покладене також утворення фіктивних коштів і їхній випуск у безготівковий платіжний обіг. Засобом відмивання таких грошей є використання незабезпечених чекових книжок при взаєморозрахунках суб'єктів господарсько-фінансової діяльності, тобто підприємств, організацій, установ, у тому числі банківських і інших кредитно-фінансових органів.

Фіктивно створені гроші за допомогою незабезпеченого чека і супутніх йому документів, доручення на право одержання цінностей у розмірі суми чека використовуються для прямого розрахунку з потерпілим підприємством. Незабезпечений чек може бути оформлений від імені будь-якої категорії підприємств: псевдопідприємства, платоспроможного або неплатоспроможного підприємства. Проте в усіх випадках чек і супровідні документи використовує приватна особа.

Дістати необхідні документи з відповідними печатками і підписами злочинці можуть шляхом дачі хабара посадовим особам підприємств і комерційних банків, розкрадання документів, копіювання або підробки. Отримавши такі документи, шахрай домовляється про придбання певної партії товару, розплачується чеком і негайно вивозить його своїм транспортом.

Характерною ознакою незабезпеченості чека є те, що покупець погоджується придбати товар по ціні, значно вищій за ринкову. Таким чином продавець відпускає товар, не чекаючи підтвердження забезпеченості чека, тим більше що оплата чеком відповідає умовам

попередньої оплати.

Найбільш ефективним засобом захисту підприємств і банків від збитків при розглянутому варіанті розкрадань є затримка відвантаження товару чекодавцю до моменту одержання підтвердження про забезпеченість коштами запропонованого чека.

Механізм зловживань із використанням акредитивів і векселів у цілому подібний із згаданими вище прийомами створення, відмивання і використання фіктивних коштів, оскільки також ґрунтується на безготівкових розрахункових і кредитних банківських операціях.

Водночас цей засіб зловживань має свої особливості, обумовлені індивідуальними правилами застосування акредитивів і векселів у платіжному обігу.

Суб'єктами правопорушень із використанням акредитивів можуть бути тільки посадові особи неплатоспроможних або платоспроможних підприємств, що діють у змові з працівниками банків, що обслуговують їхнє підприємство.

Оскільки депонувати фіктивно створену суму одержувачу грошей при акредитивній формі розрахунків можуть тільки банківські працівники, то сторонні особи, що підробляють документи, учинити даний вид злочину не можуть.

Як і при інших формах безготівкових розрахунків, злочинці використовують фіктивні договори і контракти, фальшиві товарно-транспортні документи на відвантаження продукції, депонування фіктивно утворених грошей, нееквівалентні розрахунки з постачальниками, виконавцями робіт.

Для виявлення подібних правопорушень необхідний ретельний аналіз розрахунків платника в банку-емітенті, що депонував платежі, і проведення зустрічних перевірок вихідних документів постачальника продукції і її оприбуткування покупцем. Оскільки при депонуванні в банку постачальника фіктивно створених коштів із рахунку платника гроші не знімаються, то й оприбуткувати отримані товари в підприємства-покупця неможливо, тому що утворяться надлишки.

Суб'єктами злочинів із використанням векселів можуть бути як посадові особи неплатоспроможних і платоспроможних підприємств, так і сторонні особи, що підробляють документи. Останні можуть одержати бланки векселів на підприємствах або скопіювати їх за допомогою множної техніки. Печатки підроблюються або проставляються за винагороду на підприємствах.

Виявлення подібних протиправних дій здійснюється такими ж методами, як і при виявленні зловживань із використанням інших форм безготівкових розрахунків. Перевірка проводиться проти руху

платіжних документів, до повної впевненості, що векседавець не банкрут, наданий їм вексель зареєстрований у відповідних документах, забезпечений реальною заставою, що джерелом погашеної суми, зазначеної у векселі, є реальні, а не фіктивні кошти.

Розглянемо деякі приклади первинних документів по даному завданню. До товарно-транспортних документів належать накладна та дорожній лист.

Про підробку товарної накладної може свідчити невідповідність хоча б одного обов'язкового реквізиту: відсутність дати, найменування та кількості товару. Печатки та інших обов'язкових ознак типової товарної накладної.

Підозри може викликати виправлення, зачистки забруднення і т.д., що виявляється при візуальній оцінці документа.

Найбільш типовим для фіктивних документів є: виправлення або пошкодження іншим чином дати, кількості та назви товару, фірмові печатки, підписи відповідальних осіб.

Об'єктом підробки дорожнього листа звичайно є пункт призначення та відправки, шлях проїзду, назва товару, організації-перевізника, дати, які в свою чергу можуть бути підтерті, виправлені або взагалі відсутні, не відповідати дійсності.

Головні ознаки та зміст фіктивних договорів (контрактів).

Фіктивною угодою називається угода (контракт) один або більше з реквізитів якої не відповідає дійсності, у якій викладена за відомо помилкова інформація, що стосується об'єкта угоди, суб'єктів підприємницької діяльності, що уклали угоду. Угода вважається фіктивною (недійсною), якщо помилка припущена ненавмисно, тобто сторони, що уклали угоду (та юристи, що її склали) не хотіли ввести в оману один одного та третіх осіб. Отже невідповідність дійсності може бути допущена в:

- Назві та номері угоди. Наприклад (не)навмисна помилка в назві, в одній або декількох цифрах в номері угоди.
- Суб'єктах підприємницької діяльності, що уклали угоду. Якщо угоду уклала особа (юридична чи фізична), що не уповноважена або не мала права представляти одну із сторін угоди або здійснювати представництво у договорах такого типу.
- Об'єкт угоди. Невірно вказано назву, тип та кількість предмету угоди. Угода недійсна, якщо предмет угоди не може виступати об'єктом угоди згідно з чинним законодавством.
- Умови угоди. Якщо вони за відомо не відповідають дійсності.
- Форс-мажорні обставини та порядок вирішення суперечностей, які можуть виникнути внаслідок виконання угоди, відповід-

ність порядку вирішення суперечностей чинному законодавству.

- Реквізити сторін: юридичні адреси; ідентифікаційні номери платників податків; номери ліцензій на здійснення підприємницької діяльності; печатки та підписи сторін.

Обов'язковою є відповідність цих реквізитів дійсності, інакше угоди вважаються недійсними (фіктивними) або навмисне підробленими.

Завдання 4

1. *Привести форми та зміст товарно-транспортних документів, договорів, контрактів, ознаки фальсифікації, фіктивності.*

Література: **3, 9, 10, 11, 12, 20.**

Контрольні питання

1. *НФО за допомогою платіжних доручень.*
2. *НФО через незабезпечені чеки, супутні йому документи.*
3. *НФО із застосуванням акредитивної форми розрахунків.*
4. *Характеристика векселів та можливі через них НФО.*
5. *Аналітичний та синтетичний облік в банківських установах.*

Термінологічний словник

Підприємство – самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу).

Фіктивне підприємство, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) без наміру здійснювати статутну діяльність, що завдало матеріальної шкоди державі, банку, кредитній установі, іншим юридичним чи фізичним особам.

Незаконне збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (промислове шпигунство), що це завдало шкоду юридичним чи фізичним особам.

Протидія законній підприємницькій діяльності, тобто неправна вимога перестати займатись підприємницькою діяльністю чи обмеження її, завада укладання яких-небудь угод, виконання яких може обмежити законні права чи інтереси того, хто здійснює підприємницьку діяльність, поєднані з погрозою насильства над потерпілими, або близькими йому.